

หมะหมี่

หมะหมี่

ความหมาย ของหมะหมี่ ผจญ สุวรรณวงษ์ (2522 : 6-8) ได้กล่าวถึง ความหมาย และวิธีการท่ายหมะหมี่ไว้ดังต่อไปนี้

หมะหมี่ หมายถึง การตีปัญหาหรือการท่ายปัญหา

คำว่า “หมะหมี่” ออกจะเป็นคำแปลกใหม่ พักอยู่สำหรับผู้ที่ยังเคยได้ยินเพราะ ดูไม่ออกว่าเป็นภาษาอะไรกันแน่ ดังนั้น บางท่านที่ได้ยินไม่ถนัดหรือไม่แน่ใจอาจจะตามย่ำ อีกทีหนึ่งว่า “มัดหมี่” หรือ ซึ่งเป็นคนละเรื่องกับคำว่า “หมะหมี่”

หมะหมี่ เป็นคำมาจากภาษาจีน เป็นการเล่นชนิดหนึ่งของจีน หมะ แปลว่า ตี หมี่ แปลว่า คำ, ความมืด, ปัญหา เมื่อรวมกันก็จะหมายถึง การตีปัญหาหรือการท่ายปัญหานั้นเอง ซึ่งการท่ายปัญหานี้ แปลกกว่าที่ไทยเรามี เพราะมีการเขียนปัญหาเป็นร้อยกรอง และมีการตีมัลลออีกทีก็กรีกโครม ไทยเราได้นำมาดัดแปลงเป็นการเล่นของเรา โดยเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่าง แต่ก็ยังคงใช้ชื่อเดิมอยู่ เพื่อเป็นการรักษาด้อยคำเดิมไว้

ความเป็นมาของหมะหมี่

นายจิตติ เตชะวนิชย์ อายุประมาณ 70 ปี บ้านอยู่ที่ตลาดบางบ่อ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ได้เล่าว่า เมื่อประมาณปี พ.ศ.2478 ได้เห็นการเล่นหมะหมี่ที่สำเพ็ง กรุงเทพฯ โดยคนจีนที่มีความรู้ได้นำเอาคำประพันธ์ของจีนมาทำเป็นตัวปัญหาให้ทายกัน คนไทยที่เห็นวิธีเล่นก็นำเอามาดัดแปลงโดยนำเอาฉันทลักษณ์ที่มีอยู่ในภาษาไทยมาแต่งเป็นตัวปัญหา แล้วกำหนดวิธีการท่ายเสียใหม่ให้ผิดไปจากเดิมจนเป็นลักษณะเฉพาะ เมื่อพูดถึงหมะหมี่ในปัจจุบันแล้วจะนึกถึงเฉพาะโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ของไทยเท่านั้นไม่ได้ นึกถึงของจีนเลย

ต่อมาได้มีผู้นำหมะหมี่แบบไทยๆ ไปเล่นในสถานที่ต่างๆ เช่น ที่จังหวัดชลบุรี และสมุทรปราการ แต่ที่นิยมเล่นกันมากที่สุดได้แก่ เขตอำเภอบางบ่อ สมุทรปราการ งานที่นิยมเล่นกันมากได้แก่ งานนมัสการหลวงพ่อบาน งานลอยกระทง และที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นการเล่นหมะหมี่ในเขตบางบ่อเท่านั้น

ในระยะแรกของการเล่นหมะหมี่ มีการเล่น (ท่าย) เพียง 2 แบบเท่านั้นคือ ชนิดขึ้นต้นเหมือนกันและลงท้ายเหมือนกัน ในปัจจุบันได้คิดแบบการท่ายให้มากขึ้น มีถึง 6 แบบด้วยกัน

ผู้จัดทำตัวปัญหาเรียกว่า “นางโรง” นายโรงจะต้องคิดทำปัญหาไว้ให้มากเพื่อให้พอกับการเล่นทั้งคืน ปัญหาเหล่านี้จะถูกแขวนไว้ที่ราวลวดเมื่อมีคนทายปัญหาใดถูกก็จะปลดแผ่นนั้นออก แล้วนำแผ่นใหม่มาแขวนแทน ผู้ทายถูกจะได้รับรางวัล

ผู้ที่ทายปัญหาผะหมี่ไม่ต้องเสียเงินค่าทายเลย แต่ถ้าหากทายถูกก็จะได้รางวัล ซึ่งถ้ามือดีจับสลากได้รางวัลดีไป รางวัลส่วนใหญ่ก็มักจะเป็นของใหม่ๆ ที่ต้องแบกหามทั้งสิ้น เป็นต้นว่า กระดาษย่น กระดาษม้วนย่น ครก ข้าวสาร 1 กระสอบ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความครึกครื้น แต่ปัจจุบันนี้สภาวะเศรษฐกิจในบ้านเมืองเราไม่ใคร่ดีนัก ของรางวัลซึ่งได้มาจากพ่อค้า คหบดี และผู้ที่นิยมผะหมี่มีไม่มากเหมือนในสมัยก่อน ของรางวัลจึงมีราคาย่อมเยาลงไปกว่าเดิม

วิธีการทายผะหมี่

ผู้ที่ทายผะหมี่ ก่อนทายจะต้องแจ้งความประสงค์กับนายโรงก่อน โดยมายืนที่หน้าไมโครโฟน แล้วอ่านหมายเลขประจำผะหมี่บทนั้นๆ เมื่อนายโรงได้ยินแล้วจะตีกลองหัดเป็นสัญญาณว่าทราบแล้ว 1 ครั้ง ผู้ทายก็เริ่มทายได้โดยอ่านไปที่ละวรรคพร้อมกับทายด้วย ถ้าถูกทั้งหมดนายโรงจะกดกริ่งยาว 1 ครั้ง แล้วนายโรงก็ให้ผู้นั้นจับสลากรางวัล ถ้าทายผิดไม่มาก คือ เพียงวรรคหนึ่งหรือสองวรรค นายโรงจะเคาะข้างกลองครั้งหรือสองครั้ง เท่ากับจำนวนวรรคที่ทายผิด แล้วตีกลองเป็นเสียง “ตะลุ่มตุง” คนอื่นๆ จะช่วยกันร้องรับว่า “เฮี้ยว” ไปเรื่อยๆ ตามจังหวะกลองที่นายโรงตี ซึ่งจะตีประมาณ 5-6 ครั้ง ดังนั้นจึงฟังเป็น เสียง “ตะลุ่มตุง เฮี้ยว ๆ ๆ ๆ ๆ” น่าสนุกสนานดี ถ้าทายผิดหลายวรรคนายโรงจะไม่เคาะข้าง กลอง แต่จะตีเป็นเสียง “ตะลุ่มตุง” แล้วคน อื่นๆ ก็ช่วยรับ “เฮี้ยว” เช่นกัน การตีกลองและส่งเสียงร้องเช่นนี้ทำเป็นทำนองว่า “ไล่เข้าป่าไป” เพราะทายไม่ถูก แต่ก็ไม่ถือว่าเป็นการไล่ที่จริง จังนัก ถือเป็นความสนุกสนานกันมากกว่า เพราะผู้ที่ทายผิดเองก็พลอยร้อง “เฮี้ยว” ไปกับเขาด้วยเช่นกัน

การที่นายโรงเคาะข้างกลองเป็นการบอกไปให้ว่าทายผิดไปวรรคหนึ่งหรือสองวรรคนั้น จะเป็นการสร้างความตื่นเต้นให้แก่ผู้ทายและคนอื่นๆ เป็นอย่างมาก ยั่วให้พยายามคิดทายใหม่ แต่นางโรงจะไม่บอกว่าผิดวรรคใด ต้องคิดเอาเอง และถือเป็นมรรยาทอย่างหนึ่งว่าควรให้โอกาสแก่ผู้ที่ทายผิดนั้นได้แก้ตัวก่อน เมื่อคิดไม่ออกจึงเป็นโอกาสของผู้อื่นบ้าง

รูปแบบของหะหมี่ แบ่งเป็น 6 ชนิด คือ

1. หะหมี่ที่เป็นคำทาย
2. หะหมี่ที่เป็นรูปภาพหรือภาพประกอบคำหะหมี่
3. หะหมี่ที่มีคำตอบเป็นคำผันวรรณยุกต์
4. หะหมี่ที่มีคำตอบเป็นคำผวน
5. หะหมี่ที่มีคำตอบขึ้นต้นเหมือนกัน
6. หะหมี่ที่มีคำตอบลงท้ายเหมือนกัน

ตัวอย่าง

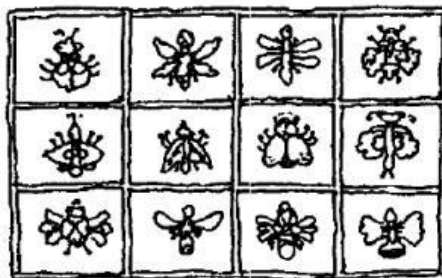
1. หะหมี่ที่เป็นคำทาย

- อะไรเอ๋ย เขียวชะอุ่มพุ่มเสด็จ มีแต่เม็ดไม่มีใบ (ฝน)
- อะไรเอ๋ย โตเท่าภูเขา เบาคนเดียว (เมฆ)
- อะไรเอ๋ย คนจับมันไม่ได้เพราะไม่มีตัวตน แต่ถ้าจับคนหน้ามืดตามัว (ลม)
- อะไรเอ๋ย สูงเท่าเขาเขียว กินคนเดียวเมากันทั้งเมือง (ราหูอมจันทร์)
- อะไรเอ๋ย คั่นเบ็ดเจ็ดคั่น ข้ามค้ำพญาแมนใครทลายได้จะให้หัวแหวน (รัง)
- อะไรเอ๋ย ถ้าชี้ร้องทัก เกิดท้องสุนัขเห็นแต่กลางคืน (ดาวตกหรือผีพุ่งไต้)
- ดงอะไรเอ๋ยไม่รู้ลึก (ดงดิบ)
- อะไรเอ๋ย อยู่ไม่เป็นที่ชอบหนีเราไป (เวลา)
- อะไรเอ๋ย ชอบมากับฝน เวลาอยู่ข้างบนร้องเสียงดัง (ฟ้าร้อง)

2. หะหมี่ที่เป็นรูปภาพ

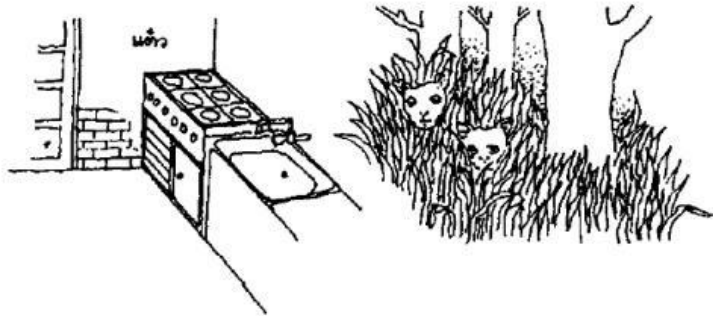
ภาพที่ 1

ฟังดูน่าขบขัน แต่ตัวจริงแล้วสวยงาม คนชอบจับไปเก็บไว้สะสม
(เป็นสัตว์ปีก ชื่อข้างหน้าน่ากลัว แต่ชื่อข้างหลังคนชอบสวมใส่)

ภาพที่ 2

ซื้ออยู่ในครัว ตัวอยู่ในป่า ไปๆ มาๆ คนชอบเลี้ยงดู
(เป็นสัตว์เลี้ยงชนิดหนึ่ง)

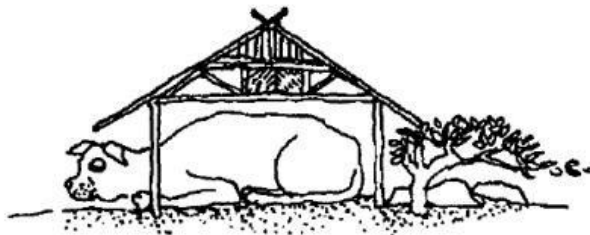
ภาพที่ 3

กระท่อมน้อยปลายดงยืนอยู่โดดเดี่ยว อยู่ใกล้ต้นไม้เขียว ไฟไหม้ไม่กลัว
(เป็นสิ่งที่สัตว์สร้างขึ้น เพื่อเป็นที่อยู่อาศัย)

ภาพที่ 4

ตัวเท่าหมอนาง มีแรงไม่มาก ถ้าเกิดอันตราย หลบใต้หลังคา
(เป็นสัตว์ที่เดินช้า อาศัยอยู่บนบกหรือน้ำก็ได้)

ภาพที่ 5

ตอนเช้าเวลาตื่นนอน ทุกคนมักจะลืมอะไร
(เป็นกิจวัตรที่มนุษย์ต้องทำตอนตื่นนอน)

ภาพที่ 6

แรกๆ เป็นสีเขียว เคี้ยวไปเคี้ยวมา รอยหนักหนา
(เป็นการกระทำอย่างหนึ่งของมนุษย์ โดยเฉพาะคนแก่)

ภาพที่ 7

คนใส่แว่นต้องเกี่ยวกับอะไร
(ถ้าสายตาไม่ดีใส่แว่นต้องเกี่ยวกับอะไรกันแน่ๆ เป็นอวัยวะอย่างหนึ่งของมนุษย์อยู่ข้างๆ ใบหน้า)

คำเฉลย

มะหมี่รูปภาพ

- ภาพที่ 1 ผีเสื้อ
- ภาพที่ 2 กระต่าย
- ภาพที่ 3 จอมปลวก
- ภาพที่ 4 เต่า
- ภาพที่ 5 ลีมตา
- ภาพที่ 6 คนกินหมาก
- ภาพที่ 7 หู

วาดภาพ

โดย พิมพ์วิภา เปรี้ยวพานิช

3. มะหมี่ที่มีคำตอบเป็นการผันวรรณยุกต์

- เช่น คันทูหาไม้ไซหู (แย่ง)
 เอกสู่อุตลุตยุดยื้อหา (แย่ง)
 เจอโทโต้กันลั่นมา (แย่ง)
 ทายมาเร็วเร็วเข้าเอ้าไว (แย่ง แย่ง แย่ง)

4. มะหมี่ที่มีคำตอบเป็นคำผวน

เช่น	รูหนึ่งนางเท่านั้น	จิ้งมี (รูตะ ระตุ)
	รูลอบอิงมาลี	เร่งอ้าง (รูเกณ เรณู)
	รู ครองครอบธานี	เมืองย้อย (รูตะ ระตุ)
	รู มุ่งจ้องคิดล้าง	นุ่งน้องตนเสีย (รูหา รากู)

5. ะหมี่ที่มีคำขึ้นต้นเหมือนกัน

เช่น	จตุบาทมันชาติเชื้อ	วานร (กระบี่)
	ไร่บาทเขตสาคร	ใหญ่กว้าง (กระบะ)
	นามจังหวัดวานวน	ตายน้อย (กระบี่)
	ใช้ใส่สิ่งของอ่าง	เอ๋ยให้เรียนยิน (กระบุง)

6. ะหมี่ที่มีคำลงท้ายเหมือนกัน

เช่น	เป็นโรคนี้ที่ต้องดับ	ทุกคนมีครบ (โรคพิษสุนัขบ้า)
	ตามจับตามยิงกลิ้งหนี	(สะบ้า หัวเข่า)
	ในน้ำจืดหนองพอมิ	เทพฤกษ์นิกที (ลูกสะบ้า)
	จังหวัดมีเด่นเห็นกัน	(ปลาบ้า)

การนำะหมี่มาใช้ในการเรียนการสอน

เราสามารถนำะหมี่มาใช้ในการเรียนการสอนได้ 4 ประเภท คือ ผจก
สุวรรณวงศ์ (2522 : 14-16)

1. ะหมี่ตามเฉพาะในบทเรียน
2. ะหมี่ตามคำศัพท์
3. ะหมี่ที่มีเนื้อหาในบทเรียนและคำศัพท์
4. ะหมี่เพื่อความบันเทิง

1. ะหมี่ที่ตามเฉพาะเนื้อหาในบทเรียน เช่น บทเรียนในเรื่องสามก๊ก ชื่อตัวละครที่จำยากและมีมากมาย เราก็สามารถดัดเอาชื่อเหล่านี้มาสร้างเป็นะหมี่ตามเด็กได้ เด็กจะจำชื่อตัวละครจากปัญหาที่เราตั้งไว้ได้ดียิ่งกว่าอ่านตามเนื้อเรื่องธรรมดา เพราะข้อความในะหมี่เป็นร้อยกรองจำง่ายกว่า

2. ะหมี่ที่ตามเฉพาะคำศัพท์ เราสามารถรวบรวมคำศัพท์มาจัดไว้เป็นหมวดหมู่ เช่น คำศัพท์ที่ขึ้นต้นเหมือนกัน คำศัพท์ที่ลงท้ายเหมือนกัน แล้วแต่งะหมี่สวมลงไปนำไปให้เด็กทาย เด็กจะพอใจมากกว่าที่ครูจะบังคับให้ท่อง ครูอาจจะแต่งเป็นกลอนดอกสร้อย เพราะะหมี่ที่เป็นดอกสร้อยทายกันเพียงเจ็ดวรรคเท่านั้น วรรคแรกไม่ต้องทายแต่เป็นคำเชิญชวน เช่น

เมืองเอ๋ยเมืองนี้

เพชรพลอยมีมากมายมหาศาล	(จันทบุรี)
เป็นเมืองเก่าเมืองแก่แต่โบราณ	(ลพบุรี)
น้ำตาลหวานเมืองนี้ดีจริงจริง	(เพชรบุรี)
อยู่ชายทะเลแปลว่าน้ำช่อตามหนอง	(ชลบุรี)
เขมรเข้ามาบ่อยบ่อยนำเกรงยิ่ง	(ปราจีนบุรี)
มีทองคำมากมายได้ฟังฟัง	(กาญจนบุรี)
อย่ามัวนั่งเพลงอีแซวเล่นแล้วเอ๋ย	(สุพรรณบุรี)

3. **หะหมิต์ที่มีทั้งเนื้อหาในบทเรียนและคำศัพท์** ชนิดนี้เป็นการนำชนิดที่ 1 กับชนิดที่ 2 มารวมกัน

4. **หะหมิต์เพื่อความบันเทิง** ครูให้ทายหะหมิต์ที่ซ้ำๆ อาจไม่เกี่ยวกับเรื่องที่เรียนก็ได้ แต่เป็นเรื่องต่างๆ ไป เช่น

โคลงสี่สุภาพ

รูหนึ่งคล้าที่หม้อ	นามมี (ตามค)
นามหนึ่งตัวกาลิ	เลห์ร้อย (แม่มค, ท่อมค)
แมลงหนึ่งเรียวแรงมี	เกินยิ่ง ตัวนา (มค)
สัตว์หนึ่งลายลวดพริ้ว	สีเห่า นามไหน (ชะมค)

จะเห็นได้ว่า ในบาทที่หนึ่งของโคลง มีถ้อยคำที่สร้างความครึกครื้นให้แก่เด็กอยู่ด้วย คือคำว่า “หม้อ” เรามักจะเอาไปเปรียบกับอวัยวะเพศหญิง คงไม่ปฏิเสธว่า เมื่อพูดถึงเรื่องนี้แล้วจะรู้สึกปกตอยู่ได้โดยไม่ซ้ำ

การใช้หะหมิต์ประกอบการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย

1. **ใช้หะหมิต์นำเข้าสู่บทเรียน** ในการสอนแต่ละครั้งก่อนที่จะสอนเนื้อหา ครูจะต้องจูงใจให้นักเรียนสนใจและพร้อมที่จะเรียนด้วยวิธีการต่างๆ “หะหมิต์” ก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ใช้ได้ดีในเรื่องนี้ เป็นต้นว่า ครูจะเริ่มสอนเรื่อง “ลักษณะของคำไทยแท้” ในระดับชั้นมัธยมศึกษา ครูอาจนำด้วยหะหมิต์ที่มีคำตอบเป็นคำผันวรรณยุกต์ ที่ว่า

พี่ต้องไปละไอน้อง (ลา)
 เอกลองเลยมาสาย (ล่า)
 โทใส่เหน้อยใจกาย (ล้า)
 รีบเร็วไวทนายมาเลย
 ผันอักษรบทนี้ อย่างไร พี่เอ๋ย
 หนึ่งสิบเสาะแสวงไป บ่หยัน (หา)
 โรคติดต่อเป็นภัย ชนม์ชีพ เราเอ๋ย (ห่า)
 สองคู่หนึ่งหน่วยนั้น ช่วยเว้าคำทนาย (ห่า)

เมื่อนักเรียนทนาย “มะหมี” สองบทนี้แล้วครูก็นำสนทนาถึงเสียงและรูปวรรณยุกต์ในภาษาไทยที่มีอิทธิพลให้ความหมายของคำเปลี่ยนไป ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของคำไทย จากนั้นครูก็นำนักเรียนเข้าสู่บทเรียน

หรือก่อนที่จะให้นักเรียนเรียนเรื่อง “นิด ๆ หน่อย ๆ” ในหนังสือชุดทักษะสัมพันธ์ ครูอาจนำ “มะหมี” มาให้ทายก่อน คือ

ความหนึ่งบ่เกรงกลัว	ผู้ใดเลยนา	(ความกล้า)
ความสองรอบรู้ไป	ทุกอย่าง	(ความรู้)
ความสววยงามผ่องใส	สววยเด่น จริ่งเอ๋ย	(ความสวย)
ความสี่แบ่งปันบ้าง	เอื้อเพื่อแก่กัน	(ความอารี)
ความหนึ่งนั่นถือดี	บ่ฟัง ไครนา	(ความหยิ่ง)
ความสองบ่จริงดัง	กล่าวไว้	(ความเท็จ)
ความสามมีจิตหวัง	หลีกเลียง งานนา	(ความเกียจคร้าน)
ความสี่มีสิ่งใด	ไปแบ่งปันกันนา	(ความตระหนี่)

หลังจากตีปัญหาของมะหมีสองบทนี้ได้แล้วก็จะได้ตัวละครทั้งสองฝ่ายของนิทานที่ซ่อนอยู่ในเรื่องสั้นเรื่อง นิด ๆ หน่อย ๆ คือ ฝ่ายดี ได้แก่ ความกล้า ความรู้ ความสวย และความอารี ส่วนฝ่ายร้ายได้แก่ ความหยิ่ง ความเท็จ ความเกียจคร้าน และความตระหนี่ ต่อจากนั้นครูก็สอนเนื้อเรื่องในบทเรียนต่อไปได้

2. ใช้มะหมีในชั้นของการสอน มีมะหมีบางบทที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในชั้นของการสอนเพราะเป็นลักษณะของการอธิบาย เช่น ถ้าครูจะสอนเรื่อง “ภาษิต และคำพังเพย” ขณะสอนครูนำมะหมีมาเล่น คือ

มีเหตุภัยรึบปอง	กับตน
จักปลอดทุกข์ภัยคล	สุขล้ำ
ขึ้นปล่อยจักอับจน	ทุกข์ยิ่ง จริงแธ
ครวญไคร่ทุกวันย่ำ	อย่าได้ลืมตน
	(กันไว้ดีกว่าแก้)
ไม่สนใจแต่งเนื้อ	ตัวตน
ผ้าห่อหุ้มกายสกันร	ต่างพร้อย
มีทรัพย์สิ่งเปรอปรร	ความสุข ยิ่งนอ
ปลอดทุกข์จากใจโจรลิ้น	ไม่มีสิน
	(ผ้าขี้ริ้วห่อทอง)

จะเห็นได้ว่า มะหมีสองบทนี้ นอกจากจะเล่นทายเพื่อความสนุกสนานแล้วยังมีเนื้อความเป็นเชิงอธิบายความหมายของภาษิต คำพังเพยที่กำลังเรียนอยู่ด้วย และในช่วงท้ายของการเรียน ครูจะใช้วิธีประเมินผลการเรียนเรื่องนี้ด้วยการให้นักเรียนแต่งบททายมะหมีในลักษณะข้างต้นก็จะดี

3. ใช้มะหมีฝึกทักษะทางภาษาไทย นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาจะต้องฝึกทักษะการใช้ภาษาทั้งการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นวิชาบังคับส่วนวิชาเลือกเสรีจะมีเป็นบางวิชา ครูอาจนำการเล่นมะหมีไปช่วยในชั้นของการฝึกทักษะได้ เช่น ฝึกฟังและพูด ด้วยการให้นักเรียนเล่นทายมะหมี ฝึกอ่านบทร้อยกรองด้วยการอ่านบททายมะหมี ฝึกการเขียนบทร้อยกรองด้วยการให้แต่งบททายมะหมี ฝึกเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยการให้แต่งบททายมะหมีที่เป็นภาพปริศนาและฝึกเขียนด้วยการเล่นมะหมีดังตัวอย่าง

สา หนึ่งบอกเขตไว้	ชัดเจน	(สามเม - สามา)
สา หนึ่งพระก่อเกณท์	เรียกไว้	(สากี - สีกา)
สา หนึ่งดงามเด่น	ดียิ่ง แลเฮย	(สาโก - โสกา)
สา หนึ่งชายาให้	ธิดาเจ้าอยุธยา	(สาคี - สิดา)

กา หนึ่งเมายังล้ำ	เหลือเกิน (กาชัญ – กัญชา)
กา หนึ่งสาวสวยเพลีน	เพริศแพรว (กาญญัญ – กัญญา)
กา หนึ่งมักชวนเชิญ	ถามต่อ อิกนา (กาชัง – กังขา)
กา หนึ่งดำก่อนแล้ว	เปลี่ยนได้ภายหลัง (กาเศ – เกศา)
รู หนึ่งนางเท่านั้น	จึงมี (รูตะ – ระตุ)
รู ลบอิงมาลี	เร่งอ้าง (รูณ – เรณู)
รู ครอบครองธานี	เมืองย่อย (รูตะ – ระตุ)
รู มุ่งจ้องคิดล้าง	นุ่งน้องตนเสีย (รูหา – ราหู)

4. การใช้歇หมี่ในการวัดและประเมินผล เมื่อสอนจบบทเรียนหนึ่งๆ หรือจบการสอนแต่ละครั้ง ครูจะต้องวัดผลดูว่า นักเรียนมีความรู้และมีทักษะทางภาษาตามที่ตั้งจุดประสงค์หรือไม่ “歇หมี่” ก็เป็นเครื่องมือในการวัดผลได้ดีทีเดียว เช่น ใช้การเล่น歇หมี่วัดผลในวิชา “ประวัติศาสตร์คดี” ของระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คือ

ผู้หนึ่งชำนาญด้าน	ดนตรี (พระอภัยมณี)
ผู้หนึ่งหลงสาวศรี	พี่น้อง (พระลอ)
ผู้หนึ่งขุนวารี	ชิงนุช คินมา (พระราม)
ผู้หนึ่งโปรยทานก้อง	ล้ำสร้างผลบุญ (พระเวสสันดร)
พิฆาตกุมภีร์ ดิน	ดับขันธ์ (ไกรทอง)
นางเปลี่ยนชื่อสองหน	ช่วยเว้า (วันทอง)
เป็นหยอกก่อนเป็นคน	นามนั้นใครหนอ (สังข์ทอง)
ล้ำสอนกับหนุ่มหน้า	เช่นนี้นามใด (ดอกทอง)

ประโยชน์ของ歇หมี่ต่อการเรียนการสอน

1. ช่วยสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิด ซึ่งจะช่วยให้เกิดสติปัญญาเพิ่มขึ้น
2. ช่วยเพิ่มประสบการณ์ให้แก่ผู้ตาย เพราะบางครั้งคำทายนั้นเป็นสิ่งที่ไม่เคยทราบมาก่อนเลย

3. ช่วยให้สามารถจดจำศัพท์ได้โดยไม่ต้องท่อง เพราะการท่องศัพท์เป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่ายสำหรับผู้เรียน
4. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ถึงแบบแผนฉันท์ลักษณะของร้อยกรองโดยวิธีซึมซาบ
5. ช่วยยั่วยุให้ผู้เรียนเกิดความมานะพยายามที่จะเอาชนะปัญหาสร้างความมั่นใจให้แก่ตนเอง
6. ช่วยฝึกให้เป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอเพราะการทายฉะหมี่ได้นั้นจะต้องมีความรู้กว้างขวางพอสมควร
7. ช่วยลดความตึงเครียดในการเรียนเนื้อหาวิชา สร้างความเพลิดเพลินในการเรียนไม่เบื่อที่จะเรียนต่อไป
8. ช่วยให้จดจำความรู้ได้นานโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วยังช่วยให้จดจำได้นานแสนนาน

ตัวอย่าง มะหมีชนิดต่าง ๆ

มะหมี ผ้น

ผ้นอักษรบทนี้	นายล จริงหนอ
หนึ่งซัดวัตตุลล	กีกก้อง
รุกขชาติรกลน	ดาษดิน แลเฮย
ปีตะมาคาน้อง	พีน้นนามไฉน
	(ปว, ป่า, ป้า)

ผ้นอักษรบทนี้	จงทาย มาเฮย
หนึ่งฉาบสรรพวงค์กาย	ลูบไล่
แหล่งจอดเรือเรียงราย	อีกหนึ่ง นาพ้อ
หนึ่งซักชวนคนให้	ต่อสู้กับตน
	(ทา, ท่า, ท้า)

ผ้นอักษรบทนี้	อย่างไร พี่เอย
หนึ่งสืบเสาะแสวงไป	บ่หยัน
โรคติดต่อนเป็นภัย	ชนม์ชีพ เราเฮย
สองคู่หนึ่งทำนายนัน	ช่วยเว้าคำทาย
	(หา, ห่า, ห้า)

เย็นเย็นพัดเรื่อยเรื่อยฉิว
เอกปลิวคูกติกพลิกคว่ำ
โทซัดเมามัวหัวดำ
อย่าข้าเห็นชอบตอบมา
(ลม, ล่ม, ลัม)

ผะหมี่ ผวน

สา ไบปกครองสองครั้ง	(สาัญญ, สัญญา)
สา ไคพูดฟังแก่นสาร	(สามหมั, สัมมนา)
สา ไคสอนใจสำราญ	(สาสหนาต, ศาสนา)
สา ไคเนงคราญก่อศึกยักษ	(สาดี, สีดา)
สี ไคมักให้ลูก	(สีมา, สามี)
สี ไคปลูกให้อาหาร	(สีลา, สาลี)
สี ไคให้พลังงาน	(สีระวาง, แสงระวี)
สี ไคเมาเท่านั้นปุย	(สีล่ำ, ส่ำลี)
กา หนึ่งเสพสมไชร์	มีนเมา (กาชัย, กัญชา)
กา หนึ่งข้าวเหนียวเดา	ถ้วนแก่ (กาญญ, กัญญา)
กา หนึ่งมีน่านเนา	ขันแข่ง กันพ้อ (กาฬี, กีฬา)
กา หนึ่งรู้กาลแท้	หากรู้เร่งเฉลย (กาลาญัตติ, กาลัญญตา)
รี ดีเตะด้อยต่ำ	ด้วตน (รีวา, ราวี)
รี พร่ำสวดเสกมนตร์	คำเข้า (รีชี, ฤาษี)
รี โอภาสมณฑล	ทุกทวีป (รีระ, ระวี)
รี ลูบฉีดยืดเข้า	ออกให้ชีพยืน (รีดี, ฤดี)

ผะหมี่ ที่มีคำขึ้นต้นเหมือนกัน

สระอะบรรพกาลเคยขานเรียก
 เคยสำเนียงพันธุ์พฤษไพเพศไม้เถา
 เต้าตุมตั่งเต่งตึงนาคสิงเกล้า
 พอแห่เข้าฟุ้งปรืดฉิดน้ำมัน
 (นมนาง, นมแมว, นมสาว, นมหนู)

ผลหนึ่งเสียงกึกก้อง	กังวาน
ผลหนึ่งกล่าวฉาดฉาน	เชื่องช้า
ผลหนึ่งแก่มนงคราญ	เรื่องเรื่อ เหลืองแซ
ผลหนึ่งรีบมุงหน้า	ไปต้อยถอยหลัง

(มะตูม, มะพูด, มะปราง, มะดัน)

ผู้หนึ่งชำนาญด้าน	ดนตรี
ผู้หนึ่งหลงสาวศรี	พี่น้อง
ผู้หนึ่งวุ่นราว	ชิงนุช คีนนา
ผู้หนึ่งโปรดทานก้อง	สำสร้างผลบุญ

(พระอภัยมณี, พระลอ, พระราม, พระเวสสันดร)

ปลาสองตัวคู่แล้ว	นามใด ทานเฮย
ปลาค่าเลศวิไล	ยิ่งล้ำ
ปลาตึงเกินใคร	ลองเอ๋ย ชื่อนอ
ปลาน้ำบัดโรคซ้ำ	ชอกเนื้อกายสกนซ์

(ปลาทุ, ปลาเงิน (ปลาทอง), ปลาเสือ, ปลาหมอ)

หะหมี่ ที่มีคำลงท้ายเหมือนกัน

รูปไม้มีรูอยู่ตรงกลาง
 ปวดท้องบ้างกินยานี้เห็นที่หาย
 ถ่ายเป็นเลือดเห็นที่ชีวิตราย
 อ่อง่ายง่ายหายชื่อสีชี้ช่องทาง
 (สตาจค์แดง, ยาธาตุน้ำแดง, สงแดง, สีแดง)
 จังหวัดนี้มีเรือเหลือห้าลำ

ไธระย้ายอดจัญไรไซเจเลย
 เรียกเมืองขึ้นที่พายแพ่แก๊ภิเปรย
 วานเอื่อนเอ๋ยเขาแน่นเจ้าแงชาย

(นครศรีธรรมราช, ทรราช, ประเทศราช, จักราช)